

Załącznik do Uchwały Nr XLV/300/2018
Rady Powiatu Jarosławskiego
z dnia 27 lutego 2018 r.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Jarosławiu

**PROGRAM ROZWOJU PIECZY ZASTĘPCZEJ
W POWIECIE JAROSŁAWSKIM
NA LATA 2018-2020**

Jarosław 2018

Spis treści

1. Wprowadzenie i podstawa prawna programu	3
2. Diagnoza społeczna	4
2.1. Badania ankietowe przeprowadzone w grupie rodzin zastępczych funkcjonujących na terenie powiatu jarosławskiego	4
2.2. Analiza systemu pieczy zastępczej w powiecie jarosławskim	4
3. Cele programu wraz z zakładanymi rezultatami, zadania do realizacji oraz wskaźniki monitorujące	29
4. Realizator zadań	32
5. Zasady realizacji zadań z zakresu systemu pieczy zastępczej.....	33
6. Monitoring i ewaluacja programu	33
7. Źródła finansowania programu.....	34
8. Limit rodzin zastępczych zawodowych.....	34
9. Planowany budżet programu rozwoju pieczy zastępczej w powiecie jarosławskim na lata 2018-2020.....	35
10. Analiza SWOT	36
11. Zakończenie.....	38
12. Aneks.....	40

1. Wprowadzenie i podstawa prawna programu

Wśród praw dzieci – na straży których stoi Rzecznik Praw Dziecka – ważną pozycję zajmuje prawo do opieki i wychowania w rodzinie, jednak nie wszyscy rodzice mogą, potrafią, bądź chcą zajmować się własnym dzieckiem i nie każde dziecko ma kochających rodziców, którzy otaczają je troską i zapewniają mu poczucie bezpieczeństwa. W sytuacjach kryzysowych dziecko ma prawo do pomocy i skorzystania z pieczy zastępczej, która jest formą opieki nad dzieckiem pozbawionym możliwości wychowywania przez rodziców naturalnych. Więzy i relacje w rodzinie zastępczej budowane są stopniowo, na podstawie codziennych sytuacji i domowych zdarzeń. Priorytetem w nawiązywaniu relacji jest zapewnienie poczucia bezpieczeństwa dziecku, które opuściło dom rodzinny i uczenie go ufności względem dorosłych. To ogromny trud i nieustanna praca, dlatego rodzice zastępczy nie powinni być osamotnieni, wręcz przeciwnie, powinni otrzymywać wsparcie i pomoc ze strony służb odpowiedzialnych za pieczę zastępczą, specjalistów oraz terapeutów.

W myśl Ustawy z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017r., poz. 697 z późn. zm.) – której przepisy zobowiązują powiat do organizowania dzieciom opieki zastępczej w formie rodzinnej lub instytucjonalnej, a także nakładają obowiązek sporządzania i realizacji 3-letnich powiatowych programów rozwoju pieczy zastępczej – tworzy się Program Rozwoju Pieczy Zastępczej w powiecie jarosławskim na lata 2018-2020. Dokument ten stanowi kontynuację Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2015-2017 (przyjętego Uchwałą Rady Powiatu Jarosławskiego nr LV/469/2014, dnia 14 listopada 2014r.). Program Rozwoju Pieczy Zastępczej w powiecie jarosławskim na lata 2018-2020 zawiera – między innymi – diagnozę opracowaną na podstawie badań ankietowych w grupie rodzin zastępczych i rozeznania sytuacji społecznej na terenie gmin powiatu jarosławskiego, nowe cele oraz zadania do zrealizowania, a także coroczny limit powstawania nowych rodzin zastępczych zawodowych.

Podstawą prawną Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej w powiecie jarosławskim na lata 2018-2020 jest:

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997r. (Dz. U. z 1997r., nr 78 poz. 483 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (tj. Dz. U. z 2017r., poz. 697 z późn. zm.)

- Ustawa z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2017r., poz. 1769 z późn. zm.)
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 grudnia 2011r. w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej (Dz. U. z 2011r., nr 292 poz. 1720)
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 9 grudnia 2011r. w sprawie szkoleń dla kandydatów do sprawowania pieczy zastępczej (Dz. U. g-z 2011r., nr 274 poz.1620)
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 3 sierpnia 2012r. w sprawie udzielania pomocy na usamodzielnienie, kontynuowanie nauki oraz zagospodarowanie (Dz. U. z 2012r., poz. 954)
- Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks Rodzinny i Opiekuńczy (tj. Dz. U. z 2017 poz. 682)
- Konwencja o prawach dziecka (Dz. U. z 1991r., nr 120 poz. 526 z późn. zm.)

2. Diagnoza społeczna

2.1. Badania ankietowe przeprowadzone w grupie rodzin zastępczych funkcjonujących na terenie powiatu jarosławskiego

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej z dnia 9 czerwca 2011 r. (Dz. U. z 2017 r. poz. 697 z późn. zm.) określa zasady i formy wspierania rodziny biologicznej przeżywającej trudności w pełnieniu funkcji opiekuńczo – wychowawczej. Ilekroć w niniejszym programie użyto słowa **ustawa**, rozumie się przez nie **ustawę o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej z dnia 9 czerwca 2011 r.**

Jedną z wyżej wspomnianych form jest rodzinna piecza zastępcza, która zapewnia czas potrzebny na pracę z rodziną biologiczną, jednocześnie zapewniając dzieciom pozbawionym opieki, tymczasowe właściwe środowisko wychowawcze.

W świetle w/w ustawy, formami rodzinnej pieczy zastępczej są:

- rodziny zastępcze, w tym:
  - spokrewnione, gdzie opiekę nad dzieckiem sprawują najbliżsi krewni (dziadkowie, pradiadkowie lub rodzeństwo)
  - niezawodowe – którymi są małżeństwo lub osoba nie pozostająca w związku małżeńskim niebędące wstępnymi dla dziecka; może być to natomiast wujostwo

lub członkowie dalszej rodziny lub osoby zupełnie niespokrewnione z dzieckiem

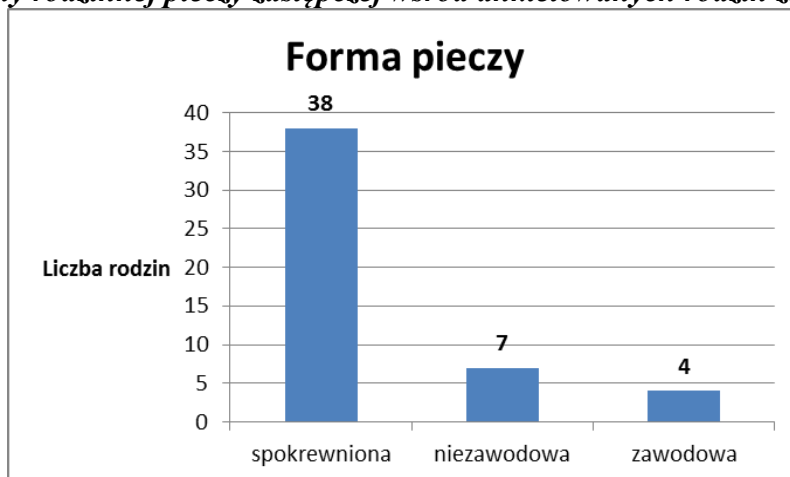
- zawodowe, w tym pełniące funkcje pogotowia rodzinnego, gdzie dziecko zazwyczaj umieszczone jest w trybie interwencyjnym, kiedy sytuacja wymaga natychmiastowego zabezpieczenia dziecka oraz specjalistyczne, gdzie obejmuje się opieką dzieci wymagające szczególnej troski i pielęgnacji ze względu na stan ich zdrowia
- rodzinny dom dziecka – gdzie może przebywać w jednym czasie nie więcej niż ośmioro dzieci

Zarządzeniem Starosty Jarosławskiego Nr 4/2011 z dnia 4 listopada 2011 r. na organizatora rodzinnej pieczy zastępczej wyznaczono Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Jarosławiu. Przez sformułowanie **PCPR w Jarosławiu** użyte w niniejszym programie należy rozumieć **Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Jarosławiu**.

Zadaniem organizatora rodzinnej pieczy zastępczej w powiecie jarosławskim jest nie tylko zapewnienie tymczasowej opieki dzieciom tego wymagającym, ale również wsparcie dla rodzin zastępczych obecnie funkcjonujących. Aby właściwie realizować zadania organizatora rodzinnej pieczy zastępczej, należy rozpoznać potrzeby i trudności w nich występujące. Dlatego też wśród rodzin zastępczych funkcjonujących na terenie powiatu jarosławskiego przeprowadzono badanie ankietowe. Na pytania zawarte w ankiecie odpowiedziało 49 rodzin.

Istotnym problemem wyłaniającym się z zebranych i przeanalizowanych danych jest potrzeba tworzenia nowych rodzin zastępczych. Jak wynika z poniższego wykresu, największą liczbę rodzin, które odpowiedziały na pytania zawarte w ankiecie stanowią rodziny zastępcze spokrewnione, które zdecydowały się na pełnienie funkcji rodziny zastępczej. Jedynie 14% ankietowanych stanowią rodziny niezawodowe.

Wykres 1. Formy rodzinnej pieczy zastępczej wśród ankietowanych rodzin zastępczych

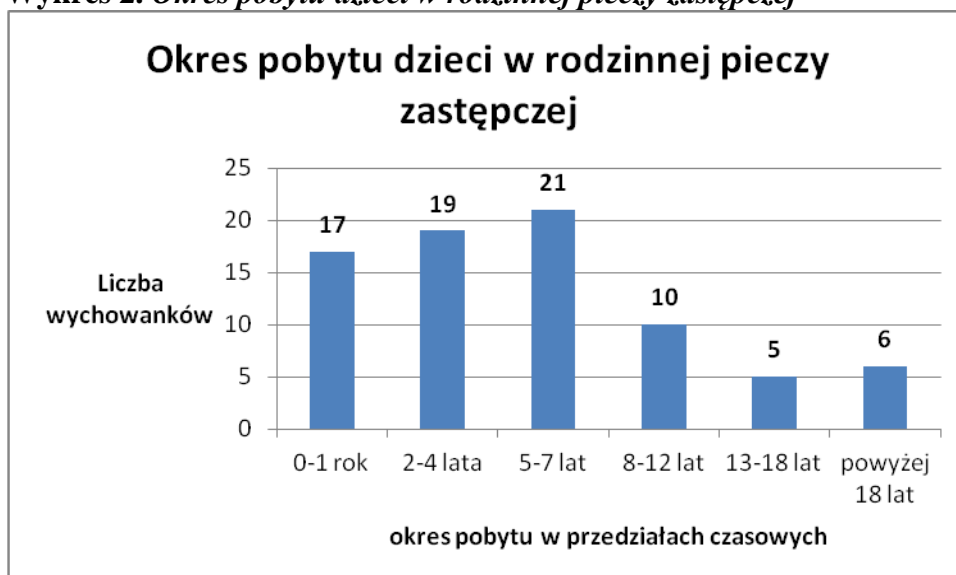

Źródło: Opracowanie własne

Zważywszy na fakt tymczasowości w opiece nad dziećmi przebywającymi w rodzinnej pieczy zastępczej, niepokojącym jest, że okres pobytu małoletnich okazuje się być pobytem długoterminowym, co ilustruje poniższy wykres.

Przyczynami takiej sytuacji jest nieuregulowana sytuacja prawna dzieci, co uniemożliwia zgłoszenie ich do adopcji, wiek dzieci, brak możliwości ich powrotu do rodzin biologicznych, w przypadku rodzin zastępczych spokrewnionych - bliskie więzi emocjonalne, które dyskwalifikują dziecko do adopcji.

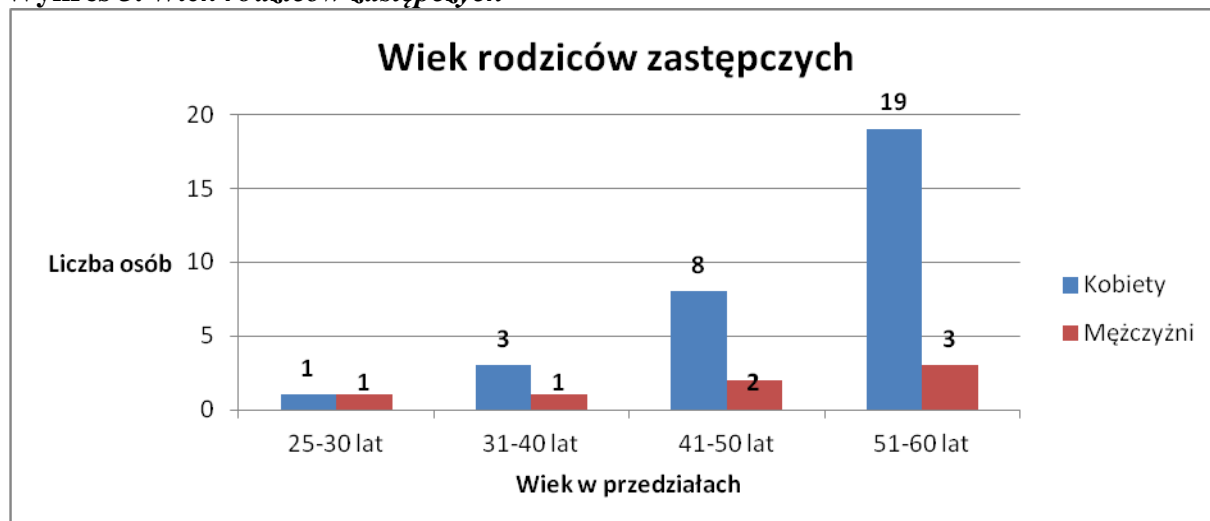
Wykres 2. Okres pobytu dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej

Źródło: Opracowanie własne

Kolejnym czynnikiem wskazującym na potrzebę promowania i tworzenia rodzin zastępczych jest wiek i płeć rodziców zastępczych. Wśród rodzin zastępczych największą liczbę stanowią matki zastępcze w przedziale wiekowym 51-60 lat, co przedstawia poniższy wykres.

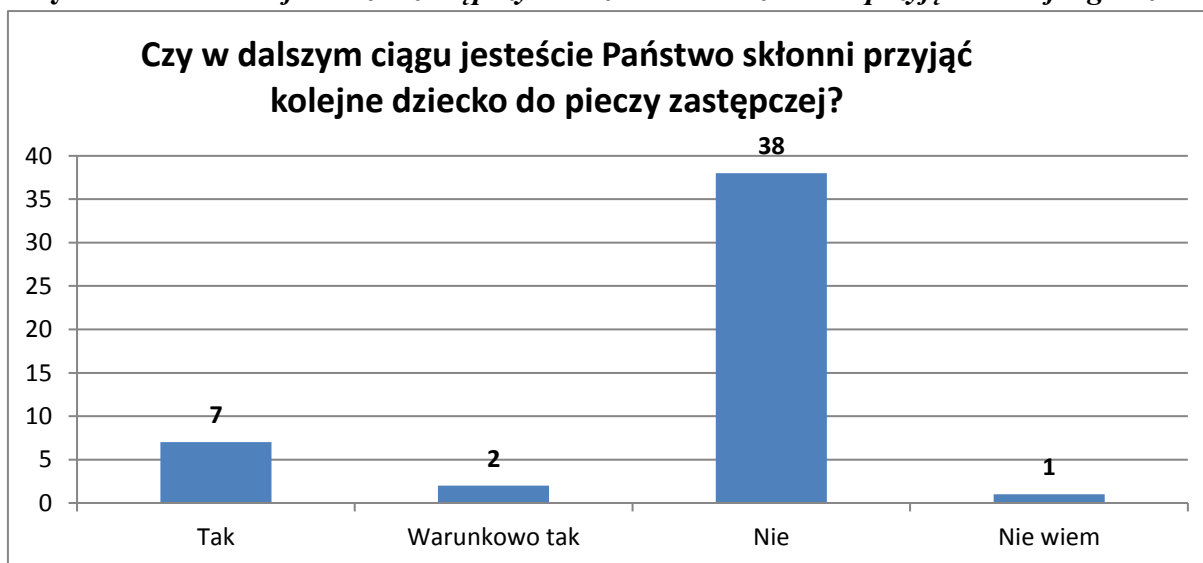
Wykres 3. Wiek rodziców zastępczych

Źródło: Opracowanie własne

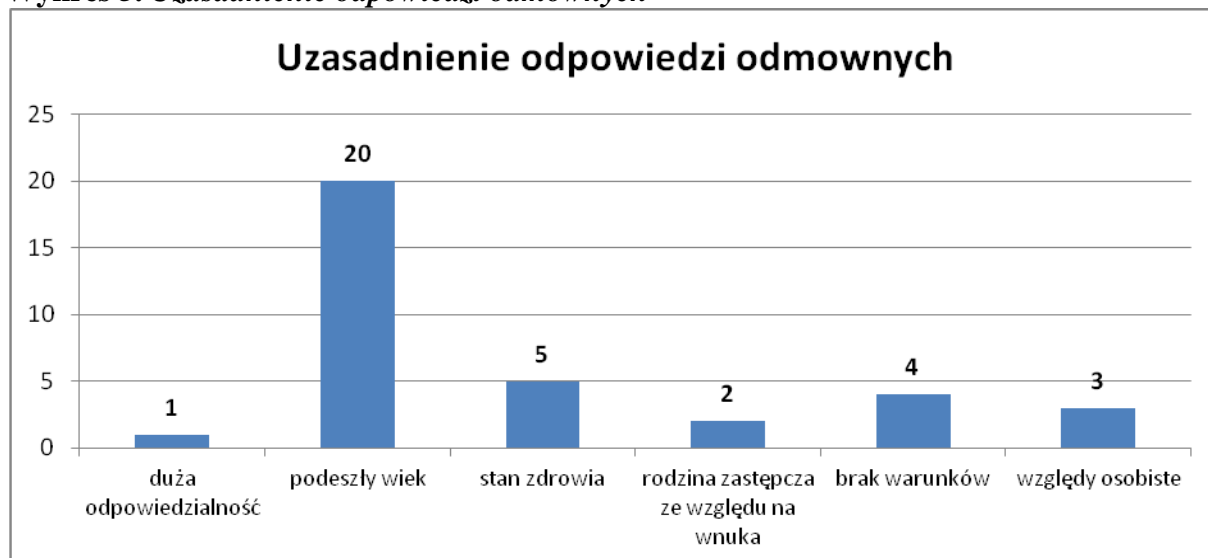
Na pytanie o chęć przyjęcia kolejnego dziecka do pieczy zastępczej, zdecydowana większość ankietowanych odpowiedziała negatywnie uzasadniając najczęściej starszym wiekiem, co przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 4. Deklaracja rodzin zastępczych w zakresie możliwości przyjęcia kolejnego dziecka

Źródło: Opracowanie własne

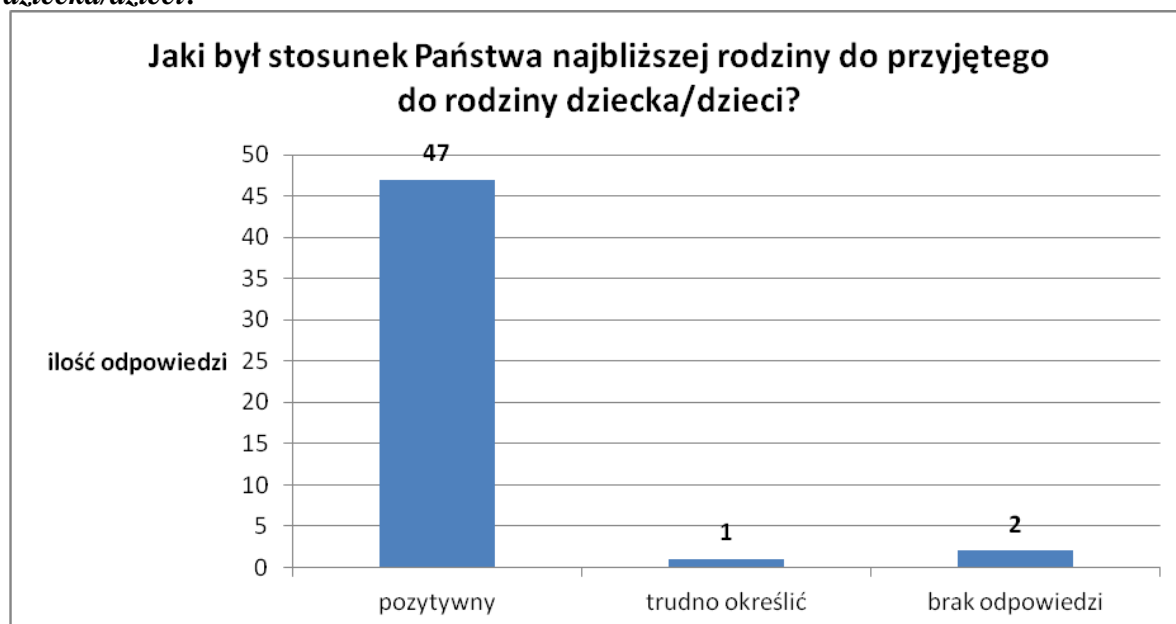
Wykres 5. Uzasadnienie odpowiedzi odmownych

Zródło: Opracowanie własne

Kolejne odpowiedzi na pytania ankietowe wykluczyły ewentualność, by niechęć do objęcia opieką kolejnego dziecka wynikała z braku akceptacji lub niechęci ze strony najbliższego otoczenia rodziców zastępczych, co obrazują poniższe wykresy:

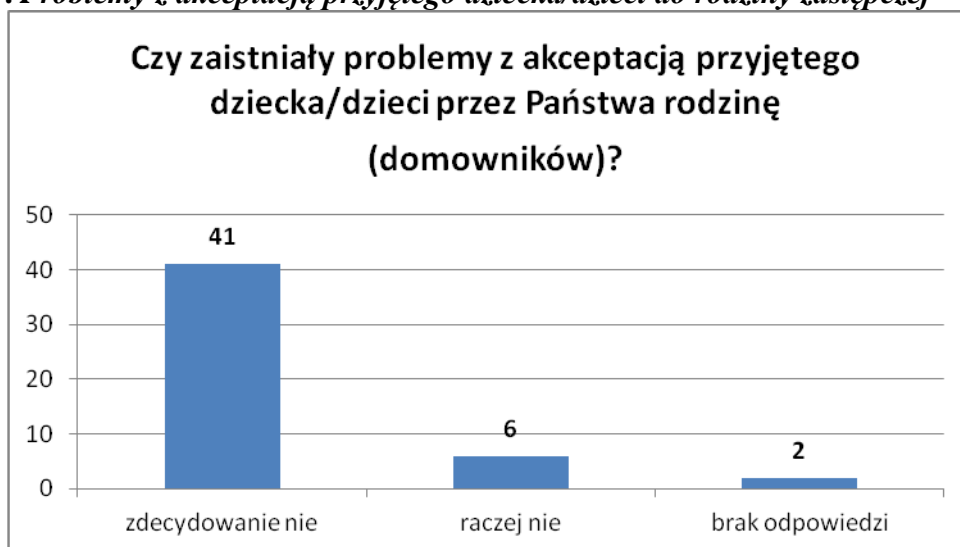
Wykres 6. Stosunek najbliższych członków rodziny zastępczej do przyjętego do rodziny dziecka/dzieci?

Zródło: Opracowanie własne

Wykres 7. Problemy z akceptacją przyjętego dziecka/dzieci do rodziny zastępczej

Źródło: Opracowanie własne

Wykres 8. Negatywne oceny i uwagi ze środowiska najbliższego oraz lokalnego pod adresem rodziny zastępczej

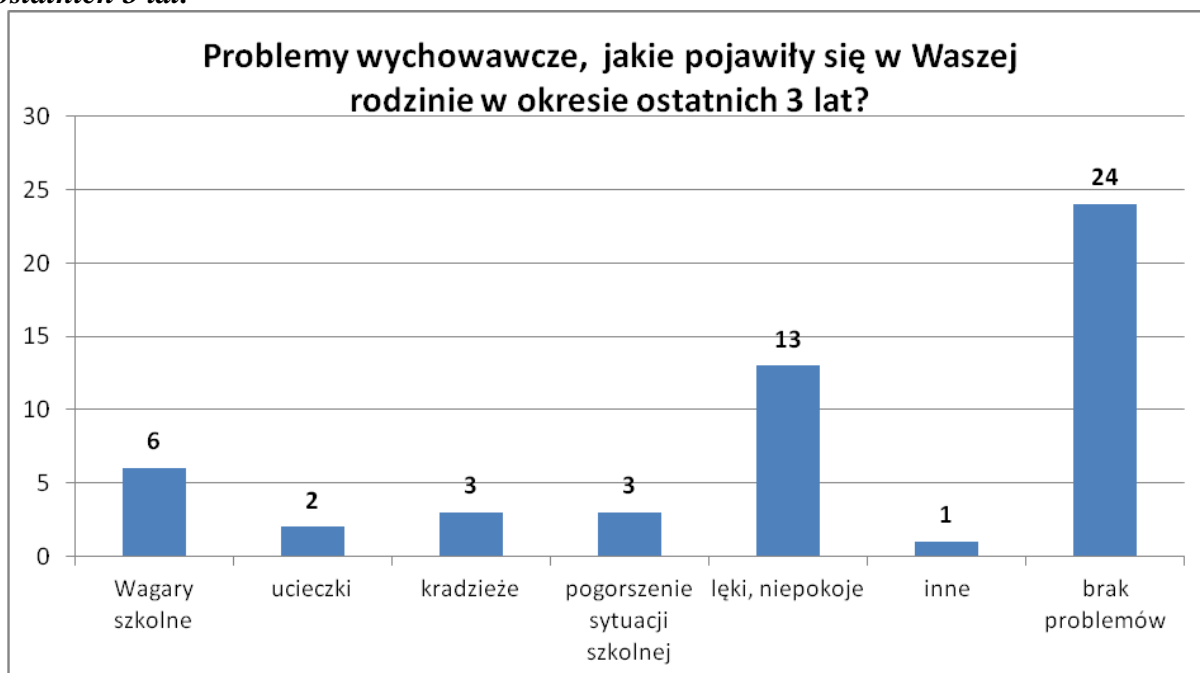

Źródło: Opracowanie własne

Rodziny zastępcze pełniąc swoją funkcję w opiece nad dziećmi, napotykają na różnorodne problemy wychowawcze zważywszy na fakt, iż sprawują opiekę nad dziećmi często obciążonymi wieloma trudnymi doświadczeniami. Z badania ankietowego wynika, iż najczęściej są to problemy emocjonalne, takie jak lęki i niepokoje oraz trudności szkolne, a w szczególności wagary. Należy uwzględnić fakt, iż wielu wychowanków z objętych badaniem rodzin

zastępczych przebywa w nich powyżej 8 lat. Jest to dość długi czas na wypracowanie i korygowanie złych nawyków i zachowań, dlatego też aż 24 respondentów nie wskazało na występowanie trudności wychowawczych w ostatnich 3 latach, co ukazuje wykres 9.

Wykres 9. Problemy wychowawcze, jakie pojawiły się w rodzinach zastępczych w okresie ostatnich 3 lat.

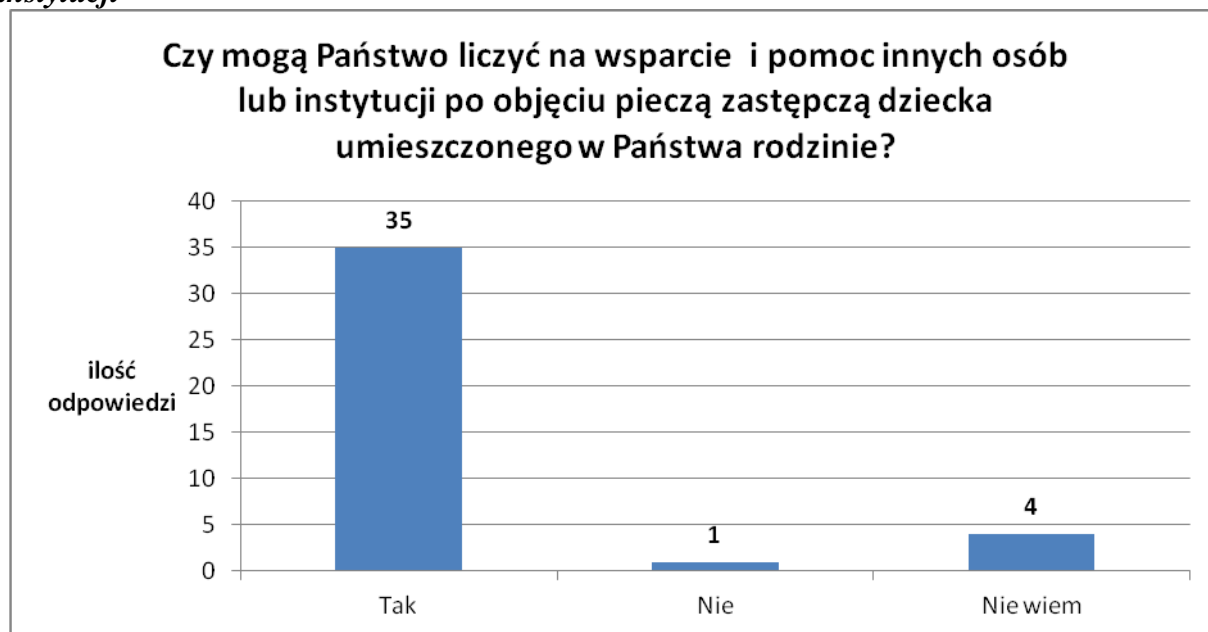
Źródło: Opracowanie własne

Podjęcie opieki nad dzieckiem w ramach rodzinnej pieczy zastępczej to ogromna odpowiedzialność, dlatego też rodziny zastępcze wymagają wsparcia.

Jak przedstawia poniższy wykres, zdecydowana większość respondentów wskazała, iż otrzymuje taką pomoc i wsparcie w trudnych sytuacjach.

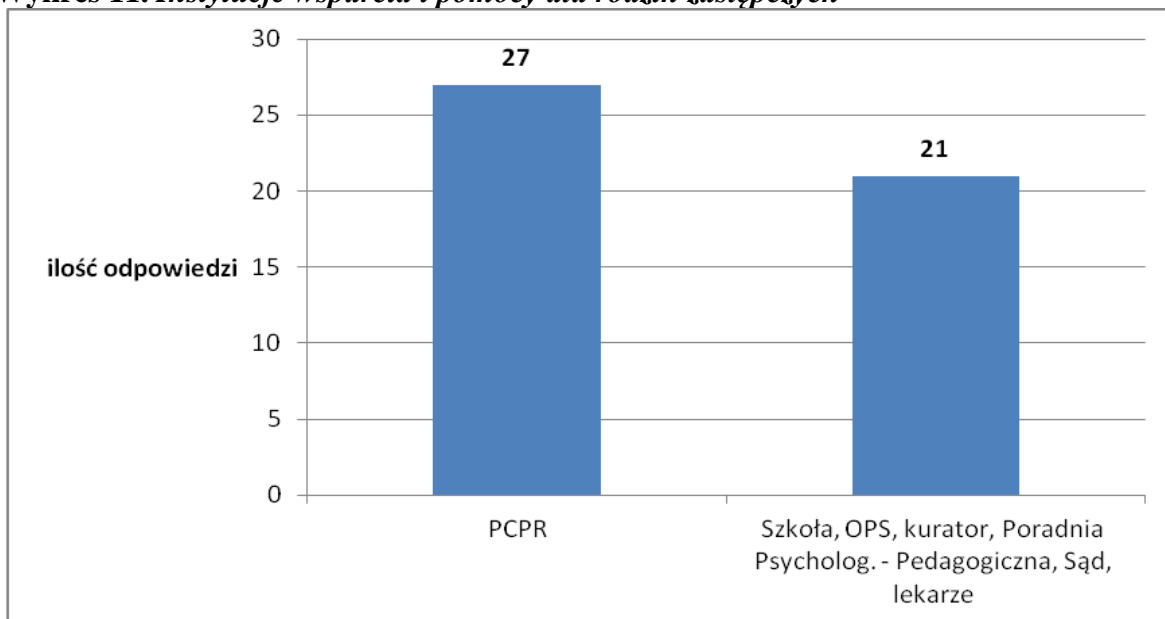
Wśród wskazanych przez ankietowanych instytucji, które są wsparciem dla rodzin zastępczych, ponad połowa respondentów wskazała na Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Jarosławiu, co świadczy o właściwym realizowaniu zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej.

Wykres 10. Możliwości wsparcia i pomocy dla rodzin zastępczych ze strony innych osób lub instytucji

Źródło: Opracowanie własne

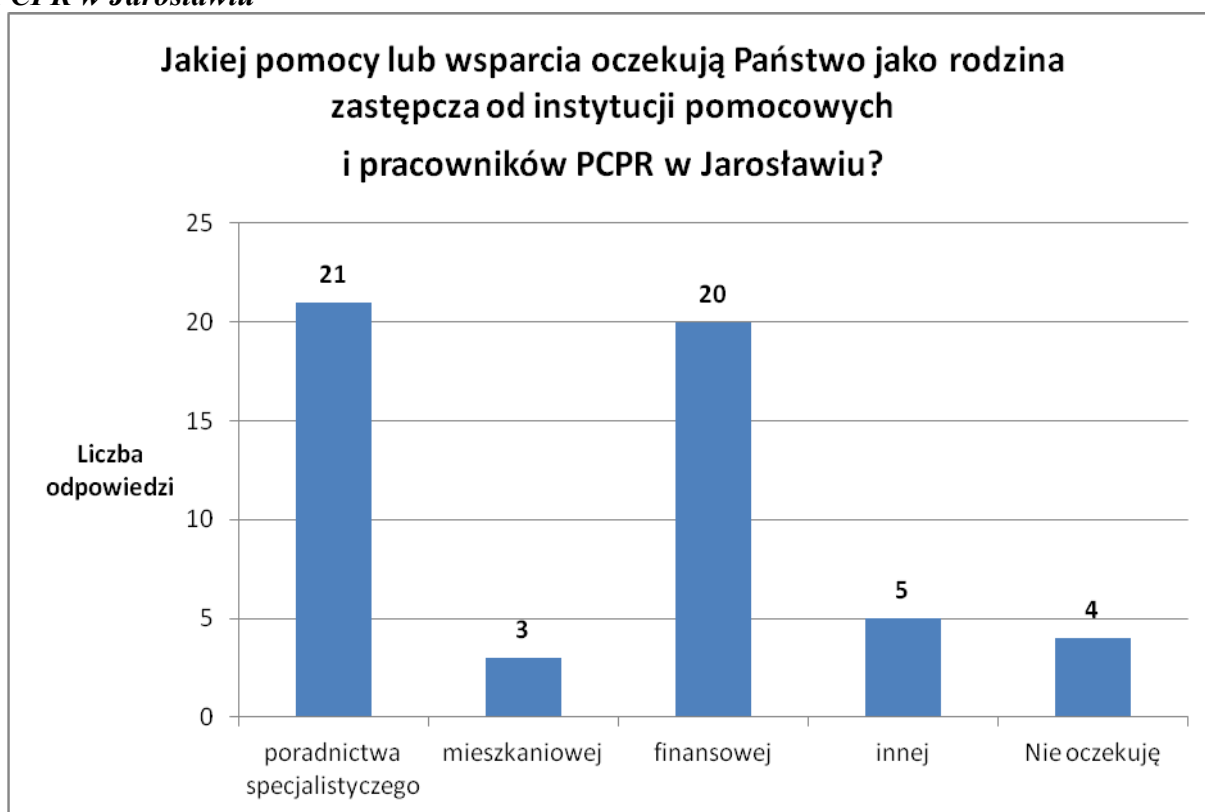
Wykres 11. Instytucje wsparcia i pomocy dla rodzin zastępczych

Źródło: Opracowanie własne

Z poniższego wykresu wynika, iż oczekiwania rodzin w zakresie wsparcia ze strony PCPR w Jarosławiu w głównej mierze dotyczą pomocy w zapewnieniu poradnictwa specjalistycznego oraz pomocy finansowej.

Wykres 12. Oczekiwania rodzin zastępczych wobec instytucji pomocowych i pracowników PCPR w Jarosławiu

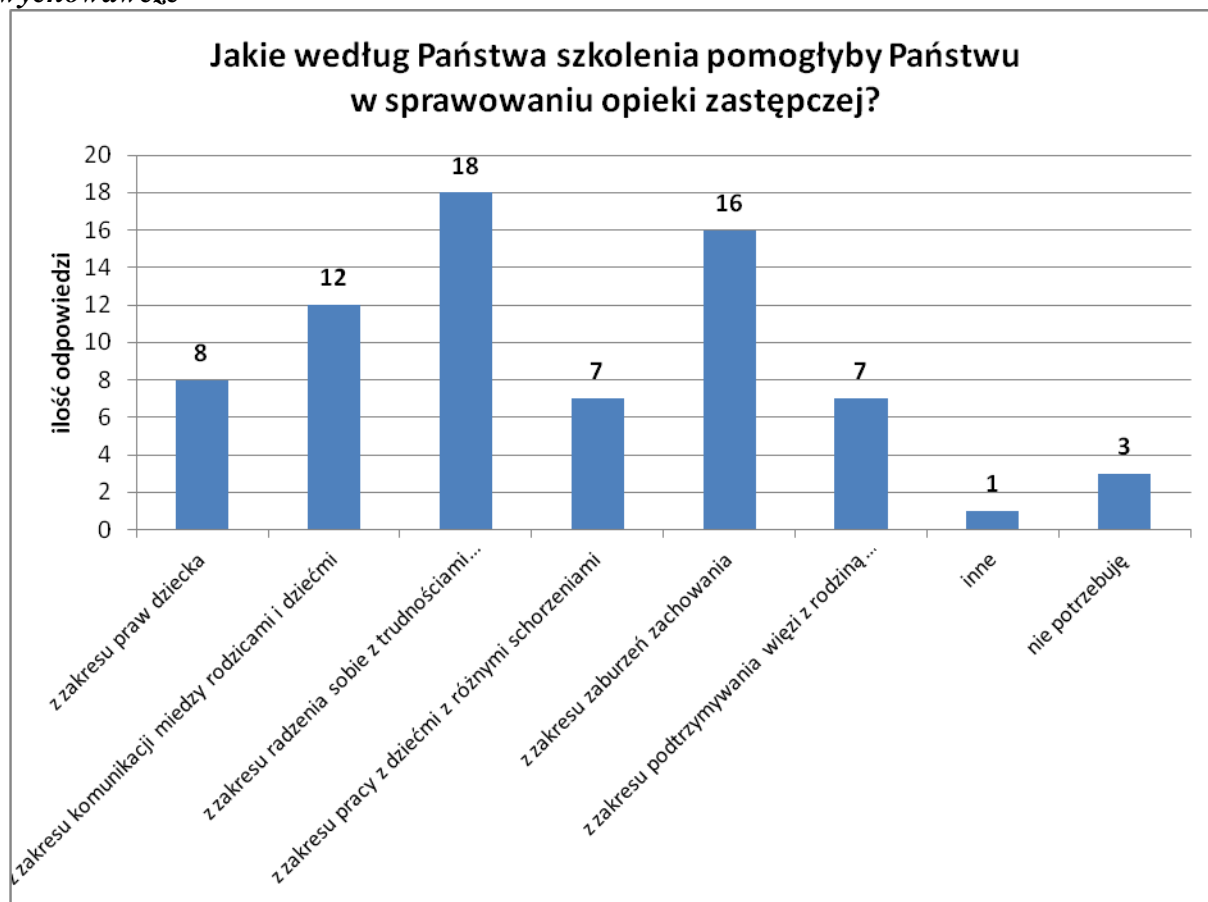

Źródło: Opracowanie własne

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Jarosławiu realizując zadania wynikające z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, zapewniając szkolenia podnoszące kwalifikacje funkcjonujących rodzin zastępczych, kieruje się sygnalizowanymi potrzebami rodzin i problemami, które dostrzegają podczas sprawowania opieki nad dzieckiem.

Poniższy wykres przedstawia zakres i tematykę szkoleń, które zdaniem respondentów byłyby pomocne w sprawowaniu pieczy zastępczej. Najczęściej wskazywaną była tematyka szkoleń z zakresu radzenia sobie z trudnościami wychowawczymi oraz z zakresu zaburzeń zachowania, co świadczy o tym, iż właśnie te problemy najczęściej pojawiają się w rodzinach zastępczych.

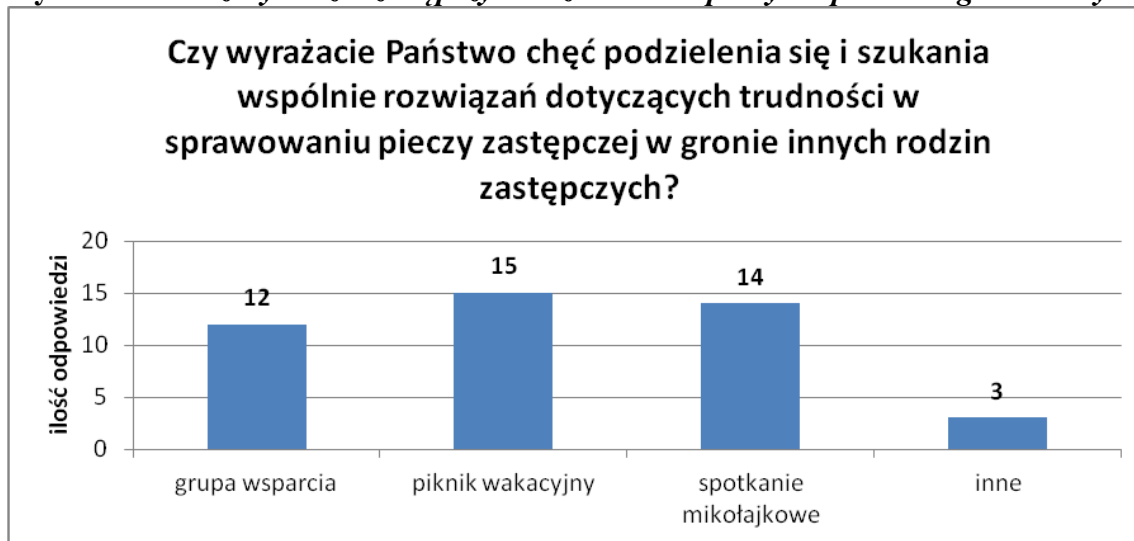
Wykres 13. Propozycje rodzin zastępczych w zakresie szkoleń podnoszących kompetencje wychowawcze

Źródło: Opracowanie własne

W badaniu ankietowym rodziny zastępcze wskazały również na potrzebę różnego rodzaju spotkań w gronie innych rodzin zastępczych, nie tylko mających charakter grupy wsparcia, podczas której mogą wymieniać się doświadczeniami, ale również mające charakter integracyjny, co przedstawia wykres 14.

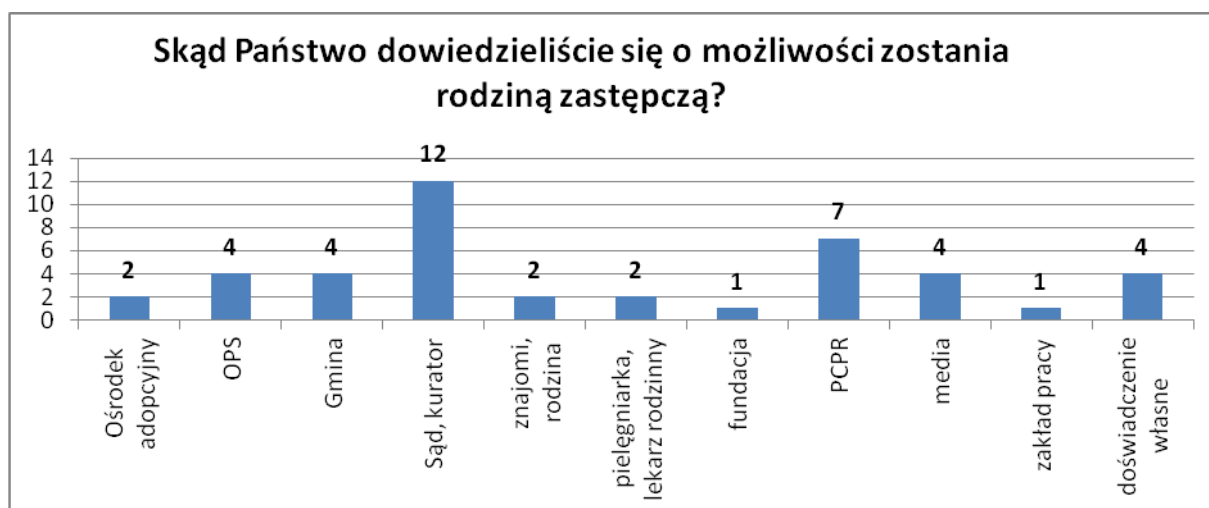
Wykres 14. Potrzeby rodzin zastępczych w zakresie wspólnych spotkań w gronie innych rodzin

Źródło: Opracowanie własne

Jednym z zadań Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Jarosławiu jest propagowanie idei rodzicielstwa zastępczego, a tym samym pozyskiwanie i nabór kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej. Z ankiety wynika, iż badani wskazują na bardzo zróżnicowane źródła wiedzy dotyczące możliwości zostania rodziną zastępczą. Najczęściej rodziny wskazywały na sąd jako pierwsze źródło informacji o pieczy zastępczej. Z uwagi na fakt, iż PCPR w Jarosławiu pełni rolę organizatora rodzinnej pieczy zastępczej w powiecie jarosławskim, istnieje potrzeba promowania idei rodzicielstwa zastępczego.

Wykres 15. Źródła informacji w zakresie rodzicielstwa zastępczego

Źródło: Opracowanie własne

Wnioski z przeprowadzonego badania

Analiza wyników badań ankietowych wskazuje kierunki działań w zakresie rozwoju pieczy zastępczej na kolejne lata. Za najistotniejsze uznano:

- + promowanie idei rodzicielstwa zastępczego oraz działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Jarosławiu, jako organizatora rodzinnej pieczy zastępczej, co pozwoli na pozyskiwanie nowych kandydatów na rodziny zastępcze;
- + potrzebę tworzenia nowych rodzin zastępczych z uwagi na fakt, iż większość aktualnie funkcjonujących rodzin nie ma możliwości przyjęcia kolejnych dzieci, przede wszystkim ze względu na swój wiek;
- + zachowanie charakteru tymczasowości pobytu dzieci w pieczy zastępczej poprzez wnioskowanie o regulację ich sytuacji prawnej - co umożliwi rozpatrzenie możliwości adopcji oraz bliską współpracę ze środowiskiem lokalnym na rzecz powrotu dzieci do rodziców biologicznych;
- + zapewnienie wszechstronnej pomocy rodzinom zastępczym poprzez wsparcie specjalistów oraz organizowanie szkoleń dla rodziców zastępczych z uwzględnieniem zgłaszanych potrzeb rodzin.

2.2. Analiza systemu pieczy zastępczej w powiecie jarosławskim

Oprócz wcześniej wspomnianych form **rodzinnej pieczy zastępczej**, jakimi są:

- 1) rodzina zastępcza:
  - a) spokrewniona,
  - b) niezawodowa,
  - c) zawodowa, w tym
    - zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego
    - zawodowa specjalistyczna;

- 2) rodzinny dom dziecka;

małoletni pozbawieni opieki ze strony rodziców umieszczani są także w **instytucjonalnej pieczy zastępczej, która sprawowana jest w formie:**

- 1) placówki opiekuńczo-wychowawczej;
- 2) regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej;
- 3) interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego.

Placówka opiekuńczo-wychowawcza Dom Dziecka w Jarosławiu, Uchwałą Rady Powiatu Jarosławskiego Nr XXIX/173/2016 z dnia 22 grudnia 2016 r. zmieniła swoją nazwę oraz siedzibę - obecnie funkcjonuje pod nazwą "Dom pod Lipami" Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza w Radymnie. Uchwałą Nr 234/4710/16 z dnia 8 listopada 2016 r. Zarząd Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie zlecił prowadzenie Regionalnej Placówki Opiekuńczo-Terapeutycznej Zgromadzeniu Sióstr Służebniczek NMP NP Prowincja Przemyska na prowadzenie Regionalnej Placówki Opiekuńczo-Terapeutycznej z siedzibą w Jarosławiu. Placówka jest przeznaczona dla dzieci i młodzieży w wieku szkolnym, które ze względu na stan zdrowia bądź niepełnosprawność, wymagają specjalistycznej opieki medycznej oraz rehabilitacyjno-terapeutycznej i z tego powodu nie mogą zostać umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej lub placówce opiekuńczo-wychowawczej.

Po osiągnięciu pełnoletniości, osobom opuszczającym rodzinną bądź instytucjonalną pieczę zastępczą, zwanym **osobami usamodzielnianymi**, w przypadku gdy umieszczenie w pieczy zastępczej nastąpiło na podstawie orzeczenia sądu, przyznaje się pomoc w następujących formach:

- 1) pomoc finansowa na:
  - a) kontynuowanie nauki,
  - b) usamodzielnienie,
  - c) zagospodarowanie;
- 2) udziela się pomocy w uzyskaniu:
  - a) odpowiednich warunków mieszkaniowych,
  - b) zatrudnienia.

Na podstawie danych z Sądu Rejonowego w Jarosławiu oraz gminnych i miejskich ośrodków pomocy społecznej na terenie powiatu jarosławskiego, dokonano analizy systemu pieczy zastępczej w powiecie. Uzyskane dane od w/w instytucji zostały przekazane zgodnie ze stanem na 30 września 2017 r.

Tabela 1. Liczba wniosków o wydanie zarządzeń opiekuńczych w Sądzie Rejonowym w Jarosławiu

Rok	Liczba wniosków o wydanie zarządzeń opiekuńczych	Środki nadzoru stosowane nad małoletnimi przez Sąd		
		ograniczenie władzy	pozbawienie władzy	zawieszenie władzy
2015	66	7	19	0
2016	57	8	16	0
2017 (stan na 30.09.2017)	66	6	7	1

Źródło: opracowanie własne PCPR Jarosław na podstawie danych z Sądu Rejonowego w Jarosławiu

Analiza powyższej tabeli wskazuje na utrzymywanie się na podobnym poziomie w latach 2015-2016 środków nadzoru stosowanych przez Sąd nad małoletnimi (tabela 1). Schemat obrazuje już 6 przypadków ograniczenia władzy rodzicielskiej przez Sąd w okresie do 30 września 2017 r. Ograniczenie władzy rodzicielskiej przez Sąd w wielu przypadkach powoduje jednoczesne umieszczenie małoletnich w rodzinie zastępczej, co stwarza potrzebę i konieczność tworzenia oraz zwiększania w kolejnych latach ilości miejsc dla dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej.

Tabela 2. Liczba rodzin objętych nadzorem kuratora

Rok	Liczba rodzin objętych nadzorem kuratora
2015	33
2016	30
2017 (stan na 30.09.2017)	27

Źródło: opracowanie własne PCPR Jarosław na podstawie danych z Sądu Rejonowego w Jarosławiu

Powyższa tabela wskazuje na minimalny spadek liczby rodzin objętych nadzorem kuratora na przestrzeni lat 2015-2016, natomiast do 30 września 2017 r. objęto już takim nadzorem 27 rodzin.

Tabela 3. Liczba rodzin z poszczególnych gmin przejawiających trudności opiekuńczo-wychowawcze, które współpracują z przydzielonym asystentem rodziny (stan na 30.09.2017)

l.p.	miasto/gmina	Liczba rodzin
1.	gmina Chłopice	11
2.	gmina Jarosław	9
3.	gmina Laszki	2
4.	gmina Pawłosiów	10
5.	gmina Radymno	6
6.	gmina Rokietnica	2
7.	gmina Roźwienica	7
8.	gmina Wiązownica	14
9.	miasto i gmina Pruchnik	13
10.	miasto Jarosław	15
11.	miasto Radymno	2
razem		91

Źródło: opracowanie własne PCPR Jarosław na podstawie informacji z ośrodków pomocy społecznej miast i gmin powiatu

Powyższy schemat wskazuje na 91 rodzin z poszczególnych gmin na terenie powiatu, które przejawiają trudności opiekuńczo-wychowawcze w wypełnianiu swej funkcji rodzicielskiej. W celu zniwelowania przyczyn tej trudnej sytuacji oraz uniknięcia umieszczenia dzieci w pieczy zastępczej przydzielono w/w rodzinom asystenta.

Wiele różnych czynników skutkuje umieszczeniem dzieci w rodzinnej bądź instytucjonalnej pieczy zastępczej, najczęściej są one złożone oraz powiązane ze sobą. Najczęstsze przyczyny umieszczeń, według opinii ośrodków pomocy społecznej obrazuje poniższa tabela.

Tabela 4. Przyczyny umieszczeń dzieci w rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej według opinii ośrodków pomocy społecznej

Przyczyny umieszczeń dzieci w rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej	
Ośrodki pomocy społecznej z terenu powiatu jarosławskiego	Wskazania respondentów
GOPS Jarosław	- niewydolność wychowawcza rodziców - brak odpowiedniej opieki nad dziećmi - problemy w nadużywaniu alkoholu
GOPS Roźwienica	- brak sprawowanej opieki nad dziećmi
OPS Pruchnik	- niewydolność wychowawcza - uzależnienia
GOPS Radymno	- śmierć opiekuna prawnego - pobyt rodzica w zakładzie karnym

	- ograniczenie władzy rodzicielskiej - pozostawienie dzieci pod opieką dziadków podczas wyjazdu rodzica za granicę - porzucenia i zaniedbania opiekuńczo-wychowawcze - choroba rodzica - nadużywanie alkoholu - potrzeba wsparcia dziecka niepełnosprawnego
GOPS Rokietnica	- brak informacji
GOPS Pawłosiów	- matki nieletnie - brak kompetencji rodzicielskich - zaniedbania, alkoholizm, choroby psychiczne
GOPS Chłopice	- alkoholizm w rodzinie - spożywanie alkoholu na oczach dzieci - brak chęci w wychowywaniu dzieci - bardzo złe warunki mieszkaniowe
GOPS Laszki	- niewydolność wychowawcza rodziców - bezradność w sprawach opiekuńczo- wychowawczych - niezaradność życiowa - alkoholizm
GOPS Wiązownica	- alkoholizm - zły stan zdrowia - choroby psychiczne - śmierć rodziców
MOPS Jarosław	- niewydolność wychowawcza rodziców - uzależnienia - przemoc - choroby psychiczne
MOPS Radymno	- nadużywanie alkoholu, narkotyków - zaniedbanie - porzucenie - niedojrzałość emocjonalna rodziców

Większość ośrodków pomocy społecznej z powiatu jarosławskiego podejmuje współpracę z rodzicami dzieci przebywających w pieczy zastępczej, w celu zniwelowania przyczyn umieszczenia w niej małoletnich. Jak wynika z poniższego zestawienia, zdarzają się także z różnych powodów przypadki braku tej współpracy.

Tabela 5. Próba podjęcia współpracy przez ośrodki pomocy społecznej z rodzicami biologicznymi, których dzieci zostały umieszczone w pieczy zastępczej na podstawie opinii z gmin

Próba podjęcia współpracy przez ośrodki pomocy społecznej z rodzicami biologicznymi, których dzieci zostały umieszczone w pieczy zastępczej		
Ośrodki pomocy społecznej z terenu powiatu jarosławskiego	Czy podjęto współpracę	Forma współpracy
GOPS Jarosław	Tak	- skierowanie do rodziny asystenta
GOPS Roźwienica	Nie	- w dwóch przypadkach rodzice biologiczni zamieszkują w innych gminach, w jednym z tych przypadków matka nie chce współpracować
OPS Pruchnik	Tak	- wsparcie asystenta rodziny - praca socjalna (rodzice biologiczni nie podejmują współpracy z pracownikami OPS)
GOPS Radymno	Tak	- pomoc finansowa - praca socjalna - rozmowy mające na celu podniesienie umiejętności opiekuńczo- wychowawcze
GOPR Rokietnica	Nie	- nie było nawiązywanej współpracy
GOPS Pawłosiów	Tak	- rozmowy motywujące
GOPS Chłopice	Nie	- brak chęci współpracy ze strony rodzin, - nie wpuszczanie asystenta i pracownika socjalnego na teren posesji
GOPS Laszki	Tak	- rodziny objęte są pomocą asystenta rodziny, udzielana jest pomoc w formie pracy socjalnej oraz pomoc finansowa
GOPS Wiązownica	Tak	- współpraca z rodzicami opiera się na pracy socjalnej
MOPS Jarosław	Tak	- współpraca z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Jarosławiu - utworzenie Zespołu Wsparcia Rodzin Biologicznych
MOPS Radymno	Tak	- wsparcie asystenta rodziny

Skuteczna współpraca rodziców naturalnych dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych z ośrodkami pomocy społecznej daje szansę powrotu małoletnich do środowiska naturalnego. Obrazuje to tabela poniżej:

Tabela 6. Powroty dzieci przebywających w pieczy zastępczej do rodzin biologicznych na przestrzeni lat 2015-2017 według opinii ośrodków pomocy społecznej (rok 2017 według stanu na 30.09.2017)

Powroty dzieci przebywających w pieczy zastępczej do rodzin biologicznych na przestrzeni ostatnich trzech lat	
Ośrodki pomocy społecznej z terenu powiatu jarosławskiego	Odpowiedzi respondentów (ośrodki pomocy społecznej)
GOPS Jarosław	Nie występowały
GOPS Roźwienica	Nie występowały
OPS Pruchnik	Tak- 6 dzieci
GOPS Radymno	Nie występowały
GOPR Rokietnica	Nie występowały
GOPS Pawłosiów	Nie występowały
GOPS Chłopice	Nie występowały
GOPS Laszki	Tak- 1 dziecko
GOPS Wiązownica	Tak- 2 dzieci
MOPS Jarosław	Tak- 4 dzieci
MOPS Radymno	Nie występowały

Powyższy schemat ukazuje efekt współpracy ośrodków pomocy społecznej z powiatu jarosławskiego z rodzicami dzieci, które zostały umieszczone w pieczy zastępczej w ostatnich trzech latach.

Co mogłoby - w opinii ośrodków- wpłynąć na poprawę tej trudnej sytuacji, ilustruje tabela poniżej:

Tabela 7. Czynniki wpływające na zwiększenie liczby powrotów dzieci do rodziców biologicznych

Czynniki wpływające na zwiększenie liczby powrotów dzieci do rodziców biologicznych	
Ośrodki pomocy społecznej z terenu powiatu jarosławskiego	Odpowiedzi respondentów (ośrodki pomocy społecznej)
GOPS Jarosław	- praca asystentów rodziny - tworzenie grup wsparcia dla rodziców biologicznych - konsultacje, poradnictwo specjalistyczne
GOPS Roźwienica	- zmiana postaw życiowych rodziców biologicznych - wykazanie zainteresowania dziećmi
OPS Pruchnik	- chęć podjęcia przez rodziców biologicznych terapii uzależnień oraz terapii rodzinnych - chęć udziału w warsztatach dla rodziców

GOPS Radymno	- stała współpraca z asystentem rodziny i pracownikami socjalnymi - wzmacnianie roli rodziców poprzez udział w szkoleniach i warsztatach dla rodziców - poprawa sytuacji materialno-bytowej - współpraca rodzin zastępczych z rokującymi rodzinami biologicznymi
GOPR Rokietnica	- na dzień dzisiejszy Ośrodek Pomocy Społecznej nie ma dokładnych informacji dotyczących powrotów dzieci do rodzin biologicznych
GOPS Pawłosiów	- podjęcie leczenia - chęć poprawy warunków bytowych - poprawa współpracy z asystentem rodziny
GOPS Chłopice	- zrozumienie problemu alkoholizmu i podjęcie leczenia - zmiana trybu życia - poprawa warunków mieszkaniowych - chęć pracy zarobkowej
GOPS Laszki	- poprawa sytuacji materialno-bytowej rodziny biologicznej - wzmocnienie więzi między rodzicami i dziećmi - utrzymywanie stałych kontaktów z dziećmi przebywającymi w pieczy zastępczej
GOPS Wiązownica	- możliwość „nakazu” rodzinie biologicznej podjęcia współpracy z pracownikiem socjalnym, terapii psychologicznej, psychiatrycznej
MOPS Jarosław	- zwiększenie dostępności do programów edukacyjnych zwiększających kompetencje w zakresie właściwego wypełniania ról rodzicielskich
MOPS Radymno	- dobrowolny i świadomy udział rodziców biologicznych w psychoterapii

Po analizie zebranych informacji można stwierdzić, że ośrodki pomocy społecznej w powiecie jarosławskim szczególną uwagę przykładają do ścisłej współpracy z rodzinami biologicznymi, tak aby dzieci mogły powrócić do rodziców naturalnych.

Instytucje odpowiedzialne za pomoc społeczną, powinny najpierw ocenić sytuację rodziny i pomóc na tyle, na ile jest to możliwe, natomiast w przypadku, gdy wszelkie środki pomocy mogą okazać się bezskuteczne, wówczas istotne jest zapewnienie dziecku bezpieczeństwa i harmonijnego rozwoju w rodzinnej lub instytucjonalnej pieczy zastępczej. Liczbę dzieci

z powiatu jarosławskiego skierowanych do placówek opiekuńczo-wychowawczych na terenie powiatu oraz poza powiat jarosławski przedstawia tabela poniżej:

Tabela 8. Liczba dzieci z powiatu jarosławskiego skierowanych do placówek opiekuńczo-wychowawczych

Rok	Liczba dzieci z powiatu jarosławskiego	
	skierowanych do placówki opiekuńczo-wychowawczej na terenie powiatu	skierowanych do placówek poza powiat jarosławski
2015	5	5
2016	2	1
2017	6	0
Razem	13	6

Zródło: opracowanie własne PCPR Jarosław

W 2017 r. do Placówki Regionalno-Terapeutycznej w Jarosławiu trafiło 2 dzieci z powiatu jarosławskiego.

Aby przyjrzeć się zagadnieniom umieszczeń dzieci poza rodziną biologiczną z perspektywy placówki opiekuńczo-wychowawczej funkcjonującej na terenie powiatu, posłużono się opinią Domu pod Lipami w Radymnie.

Tabela 9. Analiza powyższych zagadnień na podstawie opinii placówki opiekuńczo-wychowawczej Domu pod Lipami w Radymnie (stan na 30.09.2017)

Zagadnienia	Wskazania respondentów (Dom pod Lipami w Radymnie)
Przyczyny umieszczeń dzieci w placówce opiekuńczo – wychowawczej	Alkoholizm rodziców Niewydolność wychowawcza rodziców Niezaspokajanie podstawowych potrzeb dziecka Stosowanie przemocy Brak stałego źródła utrzymania Pólsieroctwo Złe warunki mieszkaniowe Upośledzenie umysłowe dziecka Samotne rodzicielstwo Konflikty małżeńskie Pobyty rodzica w więzieniu
Próba podejmowania współpracy z rodzicami biologicznymi, których dzieci zostały umieszczone w pieczy zastępczej	Placówka jest otwarta na współpracę z rodzicami biologicznymi, których dzieci zostały umieszczone w pieczy zastępczej. Współpraca ta prowadzona jest według potrzeb rodziców biologicznych. Rodzice mogli liczyć na pomoc ze strony pedagoga, psychologa, pracownika socjalnego, dyrektora placówki a także wychowawców. Zdarzają się przypadki

	kontaktów i spotkań rodziców biologicznych z dziećmi i rodzicami zastępczymi właśnie na terenie placówki. Widoczne jest także kontynuowanie ścisłej współpracy z rodzicami biologicznymi ze względu na pobyt starszego rodzeństwa w placówce.
Powroty dzieci przebywających w instytucjonalnej pieczy zastępczej do rodziców biologicznych na przestrzeni ostatnich 3 lat	Trójka rodzeństwa powróciła do domu rodzinnego i jedna dziewczynka została zabrana przez starszą siostrę, która po śmierci matki utworzyła nad młodszą siostrą rodzinę zastępczą. W sumie 4 dzieci.
Czynniki, które mogłyby wpłynąć na zwiększenie liczby powrotów dzieci do rodziców biologicznych	Zmiana postaw rodzicielskich Zerwanie z nałogami Praca indywidualna z każdą rodziną Objęcie rodziców odpowiednią terapią Poprawa warunków mieszkaniowych i bytowych Podjęcie przez rodziców stałego zatrudnienia Zintegrowanie działania Służb Użyteczności Publicznej: Sądów, MOPS, GOPS, PCPR, Policji, PUP
Przyczyny pobytu dzieci w placówce poniżej 7 roku życia	Dzieci te zostały umieszczone wraz ze starszym rodzeństwem na zasadzie nierozdzielania rodzeństwa.

Analiza powyższych informacji potwierdza również, że na fakt umieszczenia dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej wpływ ma nie tylko jedna przyczyna, ale przeważnie jest ich kilka np. alkoholizm, stosowanie przemocy, niezaspokajanie potrzeb dziecka.

W pracy z rodziną biologiczną podejmowane są działania na rzecz powrotu dziecka do rodziny poprzez mobilizowanie rodziców do podejmowania konstruktywnych działań np. podjęcia pracy zawodowej, poprawy warunków mieszkaniowych, zerwanie z nałogiem itp.

Istotnym problemem jest zbyt długie oczekiwanie dzieci zgłoszonych do adopcji czy zastępczej opieki rodzicielskiej, jak również brak zaplecza mieszkaniowego po usamodzielnieniu się, dlatego też wychowanek najczęściej zmuszony jest powrócić do środowiska rodzinnego, z którego wcześniej został odizolowany.

Tabela 10. Liczba rodzin zastępczych w powiecie jarosławskim, w tym rodzin zastępczych z pełnoletnimi wychowankami (stan na 31 grudnia)

Rodziny zastępcze	2015 r.	2016 r.	2017 r.
spokrewnione	53	59	56
niezawodowe	26	26	27
zawodowe, w tym:	5	5	5
specjalistyczne	1	1	1
pełniące funkcję pogotowia rodzinnego	1	1	1
RAZEM	84	90	88

Zródło: opracowanie własne PCPR Jarosław

Powyższe dane przedstawiają wzrost o 1 liczby rodzin zastępczych niezawodowych w powiecie jarosławskim na przestrzeni ostatnich 3 lat, jednak dynamicznie zmieniająca się sytuacja powoduje nieznaczne wahania co do ich ilości w ciągu całego roku. Liczba rodzin zastępczych zawodowych natomiast nie zmieniła się w ciągu ostatnich 3 lat.

Od 2014 r. w powiecie jarosławskim istnieje zawodowa rodzina zastępcza pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego, która pełni ważną rolę w przypadkach nagłego umieszczenia dzieci w pieczy zastępczej. Obecnie posiadamy 1 rodzinę przeszkoloną do pełnienia funkcji niezawodowej rodziny zastępczej, pozostającą w gotowości do przyjęcia dzieci. Jedna rodzina zastępcza zawodowa specjalistyczna podjęła się opieki nad dzieckiem z niepełnosprawnością.

Tabela 11. Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych na terenie powiatu jarosławskiego z uwzględnieniem pełnoletnich wychowanków pozostających w rodzinach zastępczych (stan na 31 grudnia)

Dzieci w rodzinach zastępczych	2015	2016	2017
spokrewnione	72	83	81
niezawodowe	30	33	32
zawodowe, w tym:	15	13	17
specjalistyczne	1	1	1
pogotowie rodzinne	0	0	0
RAZEM	117	129	130

Zródło: opracowanie własne PCPR Jarosław

Powyższy schemat wskazuje na coraz większą liczbę dzieci umieszczanych w zawodowych rodzinach zastępczych. Powiat jarosławski zabezpieczył również w rodzinach zastępczych dzieci przyjęte z innych powiatów, jak obrazuje schemat poniżej:

Tabela 12. Liczba dzieci pochodzących z innych powiatów, przebywających w rodzinach zastępczych w powiecie jarosławskim oraz dzieci z powiatu jarosławskiego umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej w innych powiatach

	2015	2016	2017
Dzieci z innego powiatu umieszczone w rodzinach zastępczych w powiecie jarosławskim	23	24	24
Dzieci z powiatu jarosławskiego umieszczone w rodzinach zastępczych w innych powiatach	14	17	17

Źródło: opracowanie własne PCPR Jarosław

Dzieciom pozbawionym właściwej opieki i wychowania przez swoich rodziców, niezbędne jest jej zapewnienie poprzez m.in. przysposobienie. Liczbę adopcji dzieci z powiatu jarosławskiego obrazuje tabela 13.

Tabela 13. Liczba adopcji dzieci z powiatu jarosławskiego

Rok	Liczba dzieci z powiatu jarosławskiego					
	trafiających z rodzin zastępczych do adopcji	z tego adopcje zagraniczne	trafiających z placówki opiekuńczo-wychowawczej do adopcji	z tego adopcje zagraniczne	Liczba dzieci z rodzin zastępczych oczekujących na adopcję	Liczba dzieci w placówce oczekujących na adopcję
2015	9	1	0	0	0	5
2016	3	0	0	0	0	2
2017	2	0	0	0	2	2

Źródło: opracowanie własne PCPR Jarosław na podstawie danych z Ośrodka Adopcyjnego w Rzeszowie

Powyższe dane ukazują spadek liczby dzieci umieszczanych w rodzinach przysposabiających oraz oczekujących na adopcję. Porównując ilość dzieci trafiających do przysposobienia z rodzinnej oraz instytucjonalnej pieczy zastępczej można stwierdzić, że zdecydowanie więcej dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych trafia do adopcji. Powyższe może wynikać z wieku dzieci kwalifikujących się do przysposobienia, jak również skuteczności regulacji ich sytuacji prawnej.

Tabela 14. Finansowanie rodzin zastępczych w powiecie jarosławskim zgodnie z ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej

Pomoc na:	2015 r.	2016 r.	2017 r.
	kwota zł	kwota zł	kwota zł
pokrycie kosztów utrzymania dziecka zgodnie z art. 80 ust. 1 (w tym art. 81 ust. 1)	1.164.230,14	1.248.561,89	1.259.489,60
pokrycie niezbędnych kosztów związanych z potrzebami przyjmowanego dziecka zgodnie z art. 83 ust. 1 pkt 2a	14.990,00	12.695,74	20.627,00
dofinansowanie do wypoczynku poza miejscem zamieszkania dziecka zgodnie z art. 83 ust.1 pkt 1	13.160,00	11.420,00	7.948,88
pokrycie kosztów związanych z wystąpieniem zdarzeń losowych lub innych zdarzeń mających wpływ na jakość sprawowanej opieki, zgodnie z art. 83 ust. 1 pkt 2b	0	5.500,00	1.500,00
RAZEM	1.192.380,14	1.278.177,63	1.289.565,48

Źródło: opracowanie własne PCPR Jarosław

Według powyższych danych finansowanie rodzin zastępczych w zakresie pokrycia kosztów utrzymania dziecka od 2015 r. do 2017 r. uległo nieznacznemu wzrostowi.

Zdecydowanie natomiast wzrosła w 2017 r. wysokość przyznanych świadczeń na pokrycie niezbędnych kosztów związanych z potrzebami przyjmowanego do rodziny zastępczej dziecka. Na przełomie lat 2015-2016 zmniejszeniu stopniowo ulegały wysokości przyznanych dofinansowań do wypoczynku poza miejscem zamieszkania dziecka, podobnie jak świadczenia na pokrycie kosztów związanych z wystąpieniem zdarzeń losowych lub innych zdarzeń mających wpływ na jakość sprawowanej opieki.

Tabela 15. Wynagrodzenia rodzin zastępczych zawodowych w powiecie jarosławskim

Rok	wynagrodzenia rodzin zastępczych zawodowych w zł
2015	177.265,77
2016	170.637,96
2017	170.486,64

Źródło: opracowanie własne PCPR Jarosław na podstawie list wypłat w poszczególnych latach

Wynagrodzenia zawodowych rodzin zastępczych w latach 2015-2016 kształtują się na podobnym poziomie. Z danych wynika, że rok 2017 zakończył się także porównywalną wysokością tego świadczenia.

W latach 2015-2017 w powiecie dodatkowo zostały zatrudnione 3 osoby do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich przy rodzinach zastępczych zawodowych.

Tabela 16. Usamodzielnienia dzieci z rodzin zastępczych w powiecie jarosławskim

Pomoc na:	2016		2017	
	liczba osób	kwota w zł	liczba osób	kwota w zł
kontynuowanie nauki	23	113.874	24	103.548
usamodzielnienie	5	18.123	7	28.008
zagospodarowanie	4	18.634	3	13.522
RAZEM	32	150.631	34	145.078

Źródło: opracowanie własne PCPR Jarosław, dane ze sprawozdań z działalności rocznej PCPR oraz ze sprawozdania za 2017r. z systemu CAS.

Według powyższego zestawienia widoczna jest porównywalna wysokość wypłacanego świadczenia przedstawianych latach 2016-2017 z tytułu kontynuowania nauki przez wychowanków rodzin zastępczych. Pomoc na kontynuowanie nauki przyznaje się osobie usamodzielnianej, jeżeli nadal kontynuuje naukę, nie dłużej niż do ukończenia przez nią 25 roku życia.

Wysokość świadczenia z tytułu całkowitego usamodzielnienia w 2017r. wzrosła w porównaniu z rokiem 2016. Pomoc na usamodzielnienie może zostać wypłacona, w zależności od ustaleń indywidualnego programu usamodzielnienia, nie później niż do ukończenia przez osobę usamodzielnianą 26 roku życia.

Wysokość świadczenia na zagospodarowanie w formie rzeczowej, uległa nieznacznemu obniżeniu w 2017r. w porównaniu z 2016r. Pomoc na zagospodarowanie jest wypłacana jednorazowo, nie później niż do ukończenia przez osobę usamodzielnianą 26 roku życia.

Tabela 17. Usamodzielnienia dzieci z placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz młodzieżowych ośrodków wychowawczych w powiecie jarosławskim

Pomoc na:	2015		2016		2017	
	osoby	kwota w zł	osoby	kwota w zł	osoby	kwota w zł
placówki opiekuńczo-wychowawcze						
kontynuowanie nauki	3	12.500	5	21.214	8	33.187
usamodzielnienie	1	6.600	1	6.600	1	6.600
zagospodarowanie	2	9.800	2	7.957	5	24.419
RAZEM	6	28.900	8	35.771	14	64.206
młodzieżowe ośrodki wychowawcze (w tym specjalne ośrodki wychowawcze)						
kontynuowanie nauki	10	38.518	12	39.849	10	40.811
usamodzielnienie	0	0	0	0	2	6.888
zagospodarowanie	3	12.724	3	15.152	3	14.840
RAZEM	13	51.242	15	55.001	15	62.539

Zródło: dane własne PCPR Jarosław

W usamodzielnieniach wychowanków domów dziecka liczba przyznanych świadczeń na kontynuowanie nauki ma tendencję wzrostową. Pomoc na całkowite usamodzielnienie wśród wychowanków domu dziecka kształtuje się na jednakowym poziomie w omawianych 3 latach. Od roku 2016 widoczny jest natomiast wzrost liczby przyznanego świadczenia na zagospodarowanie w formie rzeczowej.

Omawiana tabela obrazuje nieznaczny spadek liczby osób kontynuujących naukę wśród wychowanków młodzieżowych ośrodków wychowawczych. W 2017r. wypłacono dwóm osobom pomoc na całkowite usamodzielnienie, po zakończeniu nauki, nie później niż do czasu ukończenia przez nich 26 roku życia.

Na przestrzeni lat 2015-2017 utrzymała się ilość wypłaconej pomocy na zagospodarowanie w formie rzeczowej. Wychowankowie wnioskuje o te środki w związku z potrzebą przeznaczenia ich np. na zakup niezbędnych mebli, sprzętu rtv-agd do wynajmowanego mieszkania lub na jego remont.

3. Cele programu wraz z zakładanymi rezultatami, zadania do realizacji oraz wskaźniki monitorujące

Cel główny

- podniesienie jakości systemu rodzinnej pieczy zastępczej w powiecie jarosławskim oraz zapewnienie tymczasowej opieki i wychowania dzieciom w przypadku niemożności sprawowania jej przez rodziców biologicznych

Cele szczegółowe programu oraz zadania i wskaźniki monitorujące przedstawia poniższa tabela.

Cel szczegółowy 1. Deinstytucjonalizacja pieczy zastępczej	
Zadania	Wskaźnik monitorujący
Promowanie idei rodzicielstwa zastępczego	1) Ilość przeprowadzonych kampanii promocyjnych 2) Ilość materiałów reklamowych
Tworzenie warunków do powstawania i działania rodzin zastępczych zawodowych i niezawodowych, rodzinnych domów dziecka i rodzin pomocowych	Liczba utworzonych rodzin zastępczych zawodowych i niezawodowych, rodzinnych domów dziecka i rodzin pomocowych
Pozyskiwanie kandydatów na rodziny zastępcze oraz prowadzenia rodzinnych domów dziecka	Liczba osób zakwalifikowanych do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka
Stopniowe zmniejszanie liczby dzieci umieszczanych w placówkach opiekuńczo – wychowawczych	Liczba dzieci umieszczonych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych
Rezultat 1: Wzrost liczby rodzin zastępczych przy jednoczesnym zmniejszeniu liczby dzieci umieszczanych w instytucjonalnej pieczy zastępczej	

Cel szczegółowy 2. Podniesienie kompetencji wychowawczych funkcjonujących rodzin zastępczych oraz zapewnienie wsparcia w rozwiązywaniu problemów wychowawczych	
Zadania	Wskaźnik monitorujący
Organizowanie szkoleń dla rodzin zastępczych, prowadzących rodzinne domy dziecka i dyrektorów placówek typu rodzinnego uwzględniając problematykę według rozpoznanych potrzeb	1) Liczba przeprowadzonych szkoleń 2) Liczba wydanych zaświadczeń potwierdzających udział w szkoleniu
Organizowanie wsparcia dla rodzinnej pieczy zastępczej, w szczególności przez	1) Liczba osób/rodzin uczestniczących w grupie wsparcia

prorowadzenie grup wsparcia oraz poradnictwa specjalistycznego	2) Liczba osób/rodzin objętych poradnictwem specjalistycznym
Rezultat 2: Wzrost kompetencji wychowawczych oraz korzystanie z form wsparcia dla rodziców zastępczych przeżywających trudności w realizacji zadań wynikających z pełnienia funkcji rodziny zastępczej	

Cel szczegółowy 3. Zachowanie charakteru tymczasowości rodzinnej pieczy zastępczej	
Zadania	Wskaźnik monitorujący
Wnioskowanie do sądu o wszczęcie z urzędu postępowania o wydanie zarządzeń wobec dzieci celem uregulowania ich sytuacji prawnej zgodnie	1) Ilość złożonych wniosków do sądu 2) Liczba dzieci z uregulowaną sytuacją prawną
Zgłaszanie dzieci z uregulowaną sytuacją prawną do ośrodka adopcyjnego celem przysposobienia	1) Liczba zgłoszonych dzieci do ośrodka adopcyjnego 2) Liczba decyzji o wszczęciu postępowania adopcyjnego
Rezultat 3: Skrócenie okresu pobytu dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej	

Cel szczegółowy 4. Zwiększenie jakości współpracy ze środowiskiem lokalnym w celu intensyfikacji działań na rzecz realnego powrotu dzieci do rodziny biologicznej	
Zadania	Wskaźnik monitorujący
Organizowanie pomocy dla rodzin biologicznych z terenu powiatu jarosławskiego przy współpracy z ośrodkami pomocy społecznej	Liczba osób/rodzin którym udzielono wsparcia
Dokonywanie ocen sytuacji dzieci przebywających w rodzinach zastępczych	Dokumentacja z ocen
Sporządzanie opinii dotyczących kandydatów na rodzinę zastępczą	Ilość sporządzonych opinii
Wymiana informacji z innymi instytucjami, w tym z ośrodkami pomocy społecznej, sądami, instytucjami oświatowymi, policją, podmiotami leczniczymi itp. oraz organizacjami pozarządowymi - w zakresie oceny sytuacji rodziców biologicznych dzieci przebywających w pieczy zastępczej lub konieczności umieszczenia małoletnich w pieczy zastępczej	Ilość pisemnych informacji
Rezultat 4: Szczegółowa i bieżąca wymiana informacji, która zwiększy szanse na powrót dzieci do rodzin biologicznych	

Cel szczegółowy 5. Poprawa sytuacji i funkcjonowania w życiu społecznym wychowanków rodzin zastępczych, opuszczających rodziną oraz instytucjonalną pieczę zastępczą	
Zadania	Wskaźnik monitorujący
Realizowanie świadczeń pieniężnych na częściowe pokrycie kosztów utrzymania dziecka	Ilość wydanych decyzji na częściowe pokrycie kosztów utrzymania dziecka
Przyznawanie pomocy finansowej osobom usamodzielnianym i kontynuującym naukę	1) Ilość wydanych decyzji na usamodzielnienie i kontynuowanie nauki 2) Ilość osób korzystających ze świadczeń na usamodzielnienie i kontynuowanie nauki
Wspieranie osób usamodzielnianych w aktywnym życiu społecznym i realizowaniu założeń Indywidualnego Program Usamodzielnienia	1) Ilość sporządzonych Indywidualnych Programów Usamodzielnienia 2) Liczba wychowanków usamodzielnionych, którzy zrealizowali Indywidualny Program Usamodzielnienia
Pomoc pełnoletnim wychowankom w pozyskiwaniu mieszkań	Liczba wychowanków, którym udzielono pomocy w staraniach o własny lokal mieszkalny (kopie wniosków do urzędu miasta)
Rezultat 5: Zdobyte kwalifikacji zawodowych wychowanków usamodzielnianych, co pozwoli na zwiększenie ich szans na rynku pracy	

4. Realizator zadań

Zgodnie z ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, w zakresie wypełniania funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz organizacji pieczy zastępczej obowiązek ten spoczywa na jednostkach samorządu terytorialnego oraz na organach administracji rządowej. Przy czym pieczę zastępczą organizuje powiat (art. 32 ust. 2 ustawy). Organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej jest wyznaczona przez Starostę jednostka organizacyjna powiatu lub podmiot, któremu powiat zlecił realizację tego zadania na podstawie art. 190 ustawy.

W powiecie jarosławskim, Zarządzeniem Starosty Jarosławskiego Nr 4/2011 z dnia 4 listopada 2011 r., na organizatora rodzinnej pieczy zastępczej wyznaczone zostało Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Jarosławiu. Do realizacji działań w PCPR powołano Zespół do Spraw Rodzinnej Pieczy Zastępczej.

5. Zasady realizacji zadań z zakresu systemu pieczy zastępczej

Naczelną zasadą w realizacji zadań z zakresu systemu pieczy zastępczej jest **zasada subsydiarności oraz tymczasowości pieczy zastępczej**.

Realizując zadania należy mieć na względzie podmiotowość dziecka i rodziny oraz prawo dziecka do:

- 1) wychowania w rodzinie, a w razie konieczności wychowywania dziecka poza rodziną – do opieki i wychowania w rodzinnych formach pieczy zastępczej, jeśli jest to zgodne z dobrem dziecka;
- 2) powrotu do rodziny;
- 3) utrzymywania osobistych kontaktów z rodzicami i innymi osobami bliskimi, z wyjątkiem przypadków, w których sąd zakazał takich kontaktów;
- 4) stabilnego środowiska wychowawczego;
- 5) kształcenia, rozwoju uzdolnień, zainteresowań i przekonań oraz zabawy i wypoczynku;
- 6) pomocy w przygotowaniu do samodzielnego życia;
- 7) ochrony przed arbitralną lub bezprawną ingerencją w życie dziecka;
- 8) informacji i wyrażania opinii w sprawach, które go dotyczą, odpowiednio do jego wieku i stopnia dojrzałości;
- 9) ochrony przed poniżającym traktowaniem i karaniem;
- 10) poszanowania tożsamości religijnej i kulturowej;
- 11) dostępu do informacji dotyczących jego pochodzenia.

6. Monitoring i ewaluacja programu

Monitoring programu będzie prowadzony w cyklach rocznych poprzez sprawdzanie skuteczności realizacji zadań. W zależności od stopnia realizacji będzie podlegał korekcie, mającej na celu osiągnięcie celów założonych w programie. Monitoring polegał będzie na zbieraniu danych do wskaźników monitorujących, dotyczących zrealizowanych zadań, zebranych w formie składanego Staroście Jarosławskiemu i Zarządowi Powiatu Jarosławskiego corocznego sprawozdania z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie oraz efektów pracy organizatora rodzinnej pieczy zastępczej.

Przedmiotem ewaluacji prowadzonej przez PCPR będzie ocena skuteczności realizowanych zadań w oparciu o analizę założonych wskaźników monitorujących, określająca stopień realizacji założonych celów programu. Narzędziem ewaluacji programu oprócz wskaźników monitorujących, będzie dokumentacja z przeprowadzonych szkoleń oraz porad

specjalistycznych dla rodzin zastępczych, która zostanie sporządzona po upływie okresu na który został sporządzony program.

7. Źródła finansowania programu

- 1) Samorząd województwa;
- 2) Samorząd powiatu;
- 3) Samorzady gmin;
- 4) Administracja rządowa;
- 5) Organizacje pozarządowe;
- 6) Odpłatność rodziców biologicznych;
- 7) Inne.

8. Limit rodzin zastępczych zawodowych na lata 2018-2020

Limit rodzin zastępczych zawodowych na lata 2018-2020 ustala się na podstawie monitoringu dotyczącego liczby dzieci w powiecie jarosławskim umieszczonych w pieczy zastępczej z lat poprzednich, a także liczby dzieci z poszczególnych gmin i miast powiatu zagrożonych umieszczeniem w pieczy zastępczej.

Tabela 18. Liczba rodzin i dzieci z poszczególnych gmin i miast powiatu zagrożonych umieszczeniem w pieczy zastępczej

l.p.	miasto/gmina	Liczba rodzin	Liczba dzieci
1.	gmina Chłopice	2	3
2.	gmina Jarosław	1	1
3.	gmina Laszki	0	0
4.	gmina Pawłosiów	1	6
5.	gmina Radymno	brak informacji	brak informacji
6.	gmina Rokietnica	1	2
7.	gmina Roźwienica	1	4
8.	gmina Wiązownica	1	1
9.	miasto i gmina Pruchnik	4	13
10.	miasto Jarosław	4	10
11.	miasto Radymno	0	0
RAZEM		15	40

Źródło: opracowanie własne PCPR Jarosław na podstawie informacji z ośrodków pomocy społecznej miast i gmin powiatu

Według opinii gminnych i miejskich ośrodków pomocy społecznej, obecnie na terenie powiatu jarosławskiego występuje 15 rodzin zagrożonych umieszczeniem dzieci w pieczy zastępczej. Tym samym istnieje prawdopodobieństwo, że w najbliższych latach może wystąpić konieczność zabezpieczenia miejsc w rodzinach zastępczych dla około 40 dzieci.

Tabela 19. Liczba rodzin zastępczych zawodowych w powiecie jarosławskim w latach 2010 - 2017

ROK	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
rodziny zastępcze zawodowe	2	3	4	5	6	5	5	5

Źródło: opracowanie własne PCPR Jarosław

Powyższy schemat obrazuje utrzymujący się od 2010 r. do 2014 r. wzrost liczby rodzin zastępczych zawodowych o 1 w każdym roku, natomiast od roku 2015 do 2017 liczba tych rodzin nie uległa zmianie.

Limit nowo zakładanych rodzin zastępczych zawodowych i rodzinnych domów dziecka na lata 2018—2020 zakłada ich zwiększenie o jedną w kolejnych latach.

Ustalony na podstawie w/w danych szacunkowych, limit nowo zakładanych rodzin zastępczych na lata 2018-2020 w powiecie jarosławskim ustala się następująco:

- rok 2018 - 1
- rok 2019 - 1
- rok 2020 - 1 oraz 1 rodzinny dom dziecka

9. Planowany budżet programu rozwoju pieczy zastępczej w powiecie jarosławskim na lata 2018-2020

Tabela 20. Planowane wydatki powiatu jarosławskiego na pieczę zastępczą

Wydatki	2018	2019	2020
Rodzinna piecza zastępcza wraz z usamodzielnieniami	2.040.900,00	2.400.000,00	2.600.000,00
Instytucjonalna piecza zastępcza	1.364.520,00	1.874.007,00	1.900.560,00

Źródło: opracowanie własne PCPR Jarosław

Tabela 21. Planowane dochody powiatu jarosławskiego z pieczy zastępczej uzyskiwane od gmin (pozyskiwane na podstawie art. 191 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej)

Forma pieczy zastępczej	2018
Rodzinna piecza	619.548,36
Instytucjonalna piecza zastępcza	279.082,35
RAZEM	898.630,71

Źródło: opracowanie własne PCPR Jarosław zgodne z planem budżetowym na 2018 r.

10. Analiza SWOT

W celu analizy wewnętrznego i zewnętrznego otoczenia organizacji oraz wykorzystania zgromadzonych informacji do opracowania strategii działania, poniżej zastosowano analizę SWOT. Technika ta służy określeniu tego, co może pomóc w realizacji celów programu (mocne strony i szanse) lub też, co może stanowić przeszkodę, którą należy przezwyciężyć bądź zminimalizować w celu osiągnięcia pożądanego rezultatu (słabe strony i zagrożenia).

S (MOCNE STRONY)	W (SŁABE STRONY)
- otwartość kadry PCPR na współpracę z rodzinami zastępczymi - wykwalifikowany i zaangażowany zespół pracowników PCPR - efektywna organizacja własna PCPR - zróżnicowana oferta usług wsparcia rodzin zastępczych dostosowana do potrzeb, co może przyciągać kandydatów na rodziny zastępcze - kultura obsługi klientów - wysoka jakość i skuteczność proponowanych usług wsparcia - możliwość skorzystania z nieodpłatnego zaplecza lokalowego na potrzeby przeprowadzenia szkoleń - korzystna lokalizacja organizatora rodzinnej pieczy zastępczej, łatwy dojazd	- ograniczony budżet - niewystarczająca promocja działań PCPR - ograniczony dostęp do lekarzy specjalistów dla dzieci w powiecie (przede wszystkim w zakresie psychiatrii dziecięcej) - brak w ofercie usług, których nie proponowałyby inne powiaty - mała liczba kandydatów na rodziny zastępcze - utrudnienia dla kandydatów na rodziny zastępcze związane z dojazdem do miejsca szkolenia na rodziny zastępcze (Rzeszów) - niski system motywacyjny pracowników (niskie wynagrodzenia) - brak zaplecza lokalowego dla osób usamodzielnianych opuszczających rodzinę zastępczą

O (SZANSE)	T (ZAGROŻENIA)
- możliwość pozyskania środków zewnętrznych - rosnące zainteresowanie społeczności tematyką pieczy zastępczej w obliczu bieżących wydarzeń - kampanie społeczne promujące idee rodzicielstwa zastępczego - możliwość poszerzenia oferty o nowe atrakcyjne usługi - efektywniejsza współpraca ze środowiskiem lokalnym - badania wskazujące, że rodziny zastępcze oczekują optymalnej współpracy, wsparcia, organizacji spotkań - brak rywalizacji	- zbyt częsta zmiana przepisów ustaw - brak ustawowych ujednoczonych narzędzi pracy w systemie pieczy zastępczej - nie spełnienie oczekiwań rodzin zastępczych - zmiana potrzeb klientów - możliwość rezygnacji osób z pełnienia funkcji rodziny zastępczej - brak starań rodziców biologicznych o powrót dzieci z pieczy zastępczej do rodziny - ograniczona współpraca lub jej brak z rodzicami biologicznymi dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych przez ośrodki pomocy społecznej

Jak obrazuje korelacja powyższych czynników, ograniczony budżet jednostek samorządowych może stanowić problem w realizacji spektrum niniejszego programu. Szansę pokonania tych trudności daje możliwość pozyskania przez jednostkę dodatkowych funduszy ze środków zewnętrznych, poprzez udział w projektach np. w ramach programów Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Równie ważnym problemem jest ciągle mała liczba osób zgłaszających się jako potencjalni kandydaci do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, co stwarza zagrożenie braku możliwości zabezpieczenia wystarczającej liczby miejsc w rodzinnej pieczy zastępczej. Mocnymi stronami, które mogą pomóc w wykorzystaniu szansy, a tym samym zmniejszyć powstałe ryzyko jest skuteczna promocja działań PCPR, w tym szeroko pojęta promocja rodzicielstwa zastępczego, poprzez np. medialne kampanie społeczne propagujące idee rodzinnej opieki zastępczej, dystrybucje ulotek oraz plakatów informacyjnych, aktualizacje strony internetowej czy organizowanie imprez okolicznościowych.

Z powyższej analizy SWOT wynika, że wobec możliwości wyeliminowania lub osłabienia zagrożeń najbardziej optymalnym rozwiązaniem jest zastosowanie strategii, której celem jest szybkie zdobycie kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej. Niniejsze jest możliwe do realizacji dzięki kampaniom prowadzonym w środowisku lokalnym, co tym samym może skutecznie wpłynąć na rozwój rodzinnej pieczy zastępczej.

11. Zakończenie

Przemiany społeczne i gospodarcze, z jakimi mamy do czynienia w ostatnich latach w Polsce - poza aspektami pozytywnymi - wygenerowały wiele negatywnych zjawisk, wśród których daje się zaobserwować ciągły wzrost liczby rodzin przejawiających bezradność w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, wynikającą z wielu złożonych przyczyn m.in. niewydolności wychowawczej, alkoholizmu, choroby psychicznej, śmierci rodziców. W wyniku powstałych zagrożeń, doprowadzających do umieszczeń małoletnich w pieczy zastępczej istnieje konieczność – co priorytetowo zakłada niniejszy Program - ciągłego zabezpieczania miejsc w pieczy zastępczej dzieciom pozbawionym możliwości wychowania przez rodziców. Jednym więc z zakładanych rezultatów realizacji Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Jarosławskim na lata 2018-2020 jest wzrost liczby kandydatów przeszkolonych do pełnienia funkcji rodziny zastępczej niezawodowej i zawodowej. Powyższe zostanie osiągnięte, jak już wcześniej wspomniano, m.in. poprzez promowanie idei rodzicielstwa zastępczego w powiecie.

Biorąc pod uwagę założenia ustawodawcy, dotyczące deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej, spodziewanym efektem niniejszego Programu będzie również zmniejszenie liczby dzieci umieszczanych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, ponieważ rodzinna forma opieki zastępczej jest tą najbardziej zbliżoną do naturalnej, stwarza dzieciom namiastkę rodziny. Niewątpliwie korzystnym wynikiem tej zmiany będzie zmniejszenie nakładów finansowych na utrzymanie tych instytucji.

Kolejnym istotnym rezultatem niniejszego Programu będzie skrócenie czasu pobytu dzieci w rodzinach zastępczych, co tym samym pozwoli na powrót dziecka do rodziny bądź uregulowanie jego sytuacji prawnej celem zgłoszenia do przysposobienia, dzięki zachowaniu charakteru tymczasowości rodzinnej pieczy zastępczej. Powyższe reguluje zapis ustawy, obligujący Organizatora rodzinnej pieczy zastępczej, po upływie 18 miesięcy od dnia umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej, do wnioskowania do sądu o wszczęcie z urzędu postępowania o wydanie zarządzeń wobec dziecka celem uregulowania jego sytuacji prawnej (art. 47 ust. 7 ustawy z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej).

Kolejnym będzie podniesieniem kompetencji wychowawczych obecnie funkcjonujących na terenie powiatu rodzin zastępczych poprzez zapewnienie przez Organizatora rodzinnej pieczy zastępczej specjalistycznych szkoleń o tematyce spełniającej ich oczekiwania oraz potrzeby, wykazanej w przeprowadzonym badaniu ankietowym. Dodatkowym wsparciem dla rodzin zastępczych będzie możliwość korzystania z pomocy specjalistów m.in. psychologa, prawnika czy też udział w grupach wsparcia. Pozytywne zmiany w dotychczasowym systemie pieczy

zastępczej będą zmierzać więc do optymalizacji ich działania, zwiększenia efektywności świadczonych usług przy jednoczesnym spełnianiu oczekiwań klientów.

Organizowanie pomocy i wsparcia w procesie usamodzielniania się pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej, poprzez wzmocnienie procesu ich aktywizowania do uczestnictwa w życiu społecznym, kontynuowania nauki i uzyskiwania kwalifikacji zawodowych, jak również pomoc w pozyskaniu bazy lokalowej zapewni wychowankom dobry start do pełnego usamodzielnienia.

Optymalna efektywność realizacji niniejszego Programu jest możliwa przy ścisłej współpracy z innymi instytucjami, w szczególności lokalnymi oraz organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz dziecka i rodziny.

12. Aneks

ANKIETA dla rodzin zastępczych

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Jarosławiu zwraca się z prośbą o wypełnienie anonimowej ankiety, której wyniki posłużą do opracowania Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Jarosławskim na lata 2018 – 2020r.

1. Forma rodzinnej pieczy zastępczej
  - spokrewniona
  - niezawodowa
  - zawodowa
2. Liczba dzieci umieszczonych w rodzinie zastępczej.....
3. Wiek dzieci .....
4. Płeć dziecka/dzieci - ilość
  - K - .....
  - M - .....
5. Od ilu lat dzieci przebywają w rodzinie zastępczej? .....
6. Powiat, z którego pochodzi dziecko.....
7. Przyczyny umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej.....
.....
8. Wiek rodziców zastępczych
  - K - .....
  - M - .....
9. Pełniąc funkcję rodziny zastępczej natrafiałam na trudności:
  - w załatwianiu spraw urzędowych (jakich)
.....
  - w placówkach służby zdrowia (jakie)
.....
  - w placówkach oświatowych, szkole, przedszkolu (jakie)
.....
  - w sądzie (jakie)
.....

- innych instytucjach (jakie)

.....

10. Jakie problemy wychowawcze w okresie ostatnich 3 lat dotyczące dziecka pojawiły się w Waszej rodzinie najczęściej? Proszę zaznaczyć wybrane:

- niedostosowanie społeczne, w tym:
  - wagary szkolne
  - ucieczki
  - kradzieże
  - pogorszenie sytuacji szkolnej
  - skłonności do manipulacji ludźmi
- zaburzenia zachowania dziecka, w tym:
  - nadpobudliwość
  - lęki, niepokoje
  - rozluźnienie więzi
- problemy w relacjach między dziećmi własnymi a dziećmi w pieczy
- inne (jakie) .....

11. Jaki był stosunek Państwa najbliższej rodziny do przyjętego do rodziny dziecka?

- pozytywny
- negatywny
- obojętny
- inny (jaki?)

.....

12. Czy zaistniały problemy z akceptacją przyjętego dziecka przez Państwa rodzinę (domowników)?

- zdecydowanie tak
- raczej tak
- jeśli tak, proszę w skrócie opisać zaistniałe problemy

.....

.....

- raczej nie
- zdecydowanie nie

13. Czy w trakcie sprawowania opieki zastępczej spotkaliście się Państwo z negatywnymi ocenami

ze środowiska najbliższego (rodzina, sąsiedztwo) oraz lokalnego (np. szkoła, urząd inne)

- tak
- nie
- jeżeli tak, to jakie

.....
.....

(np. finanse, sposób sprawowania opieki, zachowanie dzieci przebywających w pieczy)

14. Czy utrzymujecie Państwo kontakt z rodziną biologiczną dziecka?

- tak
- jeśli tak, to jaki mają one charakter?.....

.....
jak często .....

- nie

15. Czy mogą Państwo liczyć na wsparcie i pomoc innych osób lub instytucji po objęciu pieczą zastępczą dziecka umieszczonego w Państwa rodzinie?

- tak
- kogo?

.....

- nie
- dlaczego?

.....

- nie wiem

16. Jakiej pomocy lub wsparcia oczekują Państwo jako rodzina zastępcza od instytucji pomocowych i pracowników PCPR w Jarosławiu?

- poradnie specjalistyczne w tym psycholog, prawnik
- mieszkaniowe
- finansowe
- inne, jakie? .....

17. Do kogo najczęściej zwracają się Państwo o pomoc (osoby, instytucje) proszę zaznaczyć:

.....

.....
18. Jakie według Państwa szkolenia pomogły by Państwu w sprawowaniu opieki zastępczej?

Proszę zaznaczyć wybrane:

- z zakresu praw dziecka
- z zakresu komunikacji między rodzicami a dziećmi
- z zakresu radzenia sobie z trudnościami wychowawczymi
- z zakresu pracy z dziećmi z różnymi schorzeniami (proszę podać schorzenia)
.....
- z zakresu rozwoju dzieci
- z zakresu zaburzeń zachowania dzieci i młodzieży
- z zakresu podtrzymywania i prowadzenia kontaktów dzieci z rodzicami biologicznymi
- inne jakie.....

19. Czy wyrażacie Państwo chęć podzielenia się i szukania wspólnie rozwiązań dotyczących trudności w sprawowaniu pieczy zastępczej w gronie innych rodzin zastępczych?

- tak

Jeśli tak, to proszę zaznaczyć wybrane:

- grupa wsparcia
- piknik wakacyjny
- spotkanie mikołajkowe
- inne (jakie) .....

- nie (z jakiego powodu?)
.....
.....

20. Skąd Państwo dowiedzieliście się o możliwości zostania rodziną zastępczą?

.....
.....

21. Co skłoniło Państwa do podjęcia decyzji o rodzicielstwie zastępczym?

.....
.....
.....
.....

22. Czy w dalszym ciągu jesteście Państwo skłonni przyjąć kolejne dziecko do pieczy zastępczej?

(Proszę o krótki opis)

- tak, dlaczego .....
- nie, dlaczego .....
- Sugestie własne rodziny zastępczej

.....

.....

.....

ANKIETA
dla placówki opiekuńczo-wychowawczej

1. Proszę wymienić przyczyny umieszczeń dzieci w Państwa placówce
.....
.....
.....
2. Czy Państwo podejmujecie współpracę z rodzicami biologicznymi, których dzieci zostały umieszczone w pieczy zastępczej?
 tak (w jakiej formie?) .....
.....
 nie (dlaczego) .....
.....
3. Czy na przestrzeni ostatnich 3 lat miały miejsce powroty dzieci przebywających w Państwa placówce do rodziców biologicznych? Proszę podać liczbę dzieci.
.....
4. Co Państwa zdaniem mogłoby przyczynić się do zwiększenia liczby powrotów dzieci do rodziców biologicznych?
.....
.....
.....
5. Czy w Państwa placówce w ostatnich 3 latach przebywały dzieci w wieku poniżej 7 roku życia? Jeśli tak, to proszę wskazać przyczyny.
.....
.....

- .....
- .....
6. Własne sugestie i uwagi .....
- .....
- .....
- .....
- .....

**ANKIETA
dla ośrodków pomocy społecznej**

1. Proszę uzupełnić tabelkę podając liczbę dzieci z Państwa gminy umieszczonych w rodzinnej i instytucjonalnej pieczy w latach 2015, 2016 i 2017.

Liczba umieszczeń dzieci w instytucjonalnej i rodzinnej pieczy zastępczej			
	2015r.	2016r.	2017r. (stan na wrzesień 2017r.)
Rodziny zastępcze			
Instytucjonalna piecza zastępcza			

2. Proszę podać liczbę rodzin z Państwa gminy przejawiających trudności opiekuńczo – wychowawcze współpracujących z przydzielonym asystentem.
- .....
3. Proszę wymienić przyczyny umieszczeń dzieci z terenu Państwa gminy w rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej.
- .....
- .....
- .....
4. Proszę podać liczbę rodzin i dzieci z terenu Państwa gminy zagrożonych umieszczeniem w pieczy zastępczej
- .....
5. Czy Państwo podejmujecie współpracę z rodzicami biologicznymi, których dzieci zostały umieszczone w pieczy zastępczej?
- tak (w jakiej formie?) .....
- .....
- .....

.....
 nie (dlaczego).....
.....
.....

6. Czy na przestrzeni ostatnich 3 lat miały miejsce powroty dzieci przebywających w pieczy zastępczej do rodziców biologicznych na Państwa terenie? Proszę podać liczbę dzieci.

.....

7. Co Państwa zdaniem mogłoby przyczynić się do zwiększenia liczby powrotów dzieci do rodziców biologicznych?

.....
.....
.....
.....

8. Własne sugestie i uwagi .....

.....
.....
.....
.....